

OGRODY KRAJOBRAZOWE, NATURALISTYCZNE CZY EKOLOGICZNE

Krystyna Pudelska, Kamila Rojek, Renata Chyżewska

Institut Roślin Ozdobnych i Architektury Krajobrazu, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
Institute of Ornamental Plants and Landscape Architecture, University of Life Science in Lublin

Streszczenie. Ogród krajobrazowy, naturalistyczny czy ekologiczny. Wszystkie trzy rodzaje założenia są inspirowane naturalnymi zjawiskami przemijania i odradzania się przyrody. W XVIII w. w Anglii powstał ogród krajobrazowy, który ukształtował się pod wpływem idei znanych przedstawicieli tego okresu, m.in. poetów, publicystów, filozofów. Ich odmienne spojrzenie na krajobraz doprowadziło do traktowania ogrodu jako dzieła sztuki, dzieła malarskiego charakteryzującego się spontanicznością, radosnym nastrojem i „kopiującego” naturę. Ekspansja urbanistyczna miast, rozwój przemysłu spowodowały wzrost świadomości człowieka o zagrożeniach przyrody. Zwrócono uwagę na ochronę krajobrazu, gatunków, zwłaszcza rodzimych dzikich roślin. Działania na rzecz ochrony naturalnych ekosystemów przyczyniły się do powstania parków narodowych, krajobrazowych oraz do kształtowania naturalnych przestrzeni w ogrodzie np. „grup środowiskowych”. To świat przyrody stał się inspiracją w realizowaniu ogrodów „natury”. Od wieku XIX aż po czasy współczesne rozwijające się idee naturalnego parku, określanego przez niektórych ekologicznym, wiązały się z kreowaniem przestrzeni, w których były i nadal są rozwiązywane problemy ekologiczne, relacje, związki między człowiekiem a przyrodą.

Słowa kluczowe: park krajobrazowy, naturalistyczny, ogród naturalny, ekologiczny

WSTĘP

W każdej epoce natura odgrywała kluczową rolę w tworzeniu przestrzeni prywatnej i publicznej. Ogród, park był i jest „żywym” dziełem działalności ludzkiej i wpływu określonych warunków przyrodniczych – środowiska, z którym jest nierozdzielnie związany. Już w czasach cesarstwa rzymskiego poszukiwano kontaktu z otaczającym krajobrazem, m.in. poprzez lokalizowanie budowli mieszkalnych w pięknych miejscach:

Wyobraź sobie amfiteatr o ogromnym obwodzie... szeroka rozległa równina jest otoczona górami... z mego domu, choć zbudowany jest u stóp wzgórza, rozciąga się taki widok, jakbyś stał nad brzegiem przepaści. Wejście jest tak łagodne i łatwe, że znajdujesz się na szczycie, zanim zdążyś odczuć, że wchodzisz pod górę. Z tyłu domu, w pewnym oddaleniu, wznosi się łańcuch Apeninów [Hobhouse 2005].

Wiek XVIII to czas „naturalnych” krajobrazów, czyli połączenie filozofii ogrodu z naturą, które na przestrzeni lat, ulegając różnym wpływom, przyjmują rozmaite formy – ogrodów dzikich, naturalnych, parków środowiskowych. Podstawą tych kierunków, nowej wizji ogrodów był manifest ochrony krajobrazu, wzrost zrozumienia i szacunku dla przyrody.

KONCEPCJA I ZAKRES PRACY

Opracowanie ma charakter przeglądu, w którym wykorzystano literaturę przedmiotu, piśmiennictwo z zakresu rozwoju europejskiej sztuki ogrodowej oraz projektowania ogrodów naturalnych i ekologicznych. Zaprezentowano główne kierunki kształtowania ogrodów, których wspólną myślą jest sposób podejścia człowieka – twórcy, użytkownika ogrodu do przyrody, ochrony krajobrazu.

ROZWÓJ STYLU KRAJOBRAZOWEGO

W Europie wiek XVIII przynosi nowe postawy społeczne w stosunku do przyrody. Liczne wypowiedzi poetów, publicystów, dzieła malarzy pejzażystów (m.in. Aleksandra Pope’a, Josepha Addisona, Claude’a Lorraina, Nicolasa Poussina) kształtują ruch w sztuce ogrodowej zwany krajobrazowym. Zostaje on także podbudowany naturalistycznymi poglądami filozofów Morela, J.J Rousseau. Te poglądy zadecydowały o stylistyce przestrzeni ogrodu, który miał odzwierciedlać piękną formę naturalnego krajobrazu, zwracać się ku naturze. Propagatorzy nowych teorii twierdzili, że natura sama w sobie jest wartością nadrzędną nad tym, co tworzy człowiek. Inspiracją dla projektów, a także gotowymi rozwiązaniami scen ogrodowych stały się opisy literackie, malarskie przedstawienia pejzażowe. Bardzo często parki odtwarzały obrazy malarzy prezentujących malownicze pejzaże. Założenia ogrodowe przybierały kształt dzieł sztuki. „Cała sztuka ogrodowa to nic innego jak malarstwo pejzażowe” [Pope za: Li-chaczow 1991].

Poeta Jacques Delille radził:

Poznaj się na tym i tego się chwytaj, co grunt twój przyjmie z łatwością; i to co jest piękniejszym nad naturę zowie się, a wszelako sama natura jest: to co jest ten obraz doskonały, który wzoru swojego nie ma i na którego wyborze Berghem i Poussin tak daleko poznać się umieli: Poglądaj często i bierz naukę z ich dzieł doskonałych, a co Ci malarstwo pożyczycyło, niech sztuka ogrodnicza z wdzięcznością odda naturze [Rozmarynowska 2011].

Za twórców i propagatorów krajobrazowego stylu uznaje się m.in. Charlesa Bridgema, Williama Kenta i Lancelota Browna. Nowe realizacje, przy odrzuceniu symetrii, opierały się na swobodnych formach roślinnych, układzie krętych dróg oraz zwracały uwagę na ukrycie granicy ogrodu. Park krajobrazowy charakteryzował się malowniczością, pięknymi widokami i zespoleniem z oto-

czeniu. Stosowanie perspektyw, maskowanie ogrodzeń pozwalało na włączenie do tych założeń innego rodzaju przestrzeni – pejzaży pobliskich pól, lasów, wiejskich krajobrazów. Park niepostrzeżenie przechodził w teren przyległy. Ogrody krajobrazowe wymagały percepcji w ruchu. Były przeznaczone do spacerowania, odsłaniania coraz to innych widoków, scen ogrodowych, które zachęcały osoby tam przebywające do kontynuowania przechadzki, dalszego odkrywania kolejnych pięknych „obrazów”. Takie układy dynamiczne powiązane z nieregularnym biegiem dróg pozwalały również na odbiór różnorodnych niuansów, zmienności w przyrodzie – gry światła i cienia, odbić na powierzchni wód, zachodów słońca. Ogród krajobrazowy miał służyć do miłego spędzania czasu, ułatwiać kontakt z przyrodą, dostarczać zwiedzającym coraz więcej emocji.

W Polsce nowe prądy znalazły odzwierciedlenie w realizacjach m.in. ogrodów w Powązkach Izabeli Czartoryskiej, w Mokotowie Izabeli Lubomirskiej, Arkadii koło Łowicza Heleny Radziwiłłowej czy ogrodu w Lubostroniu Fryderyka Skórczewskiego. Współpraca planistów, architektów, fundatorów i użytkowników, ukazująca się literatura dotycząca zasad kształtowania krajobrazu, nowych gustów i estetycznych poglądów pozwoliły na wytworzenie kilku typów polskich ogrodów krajobrazowych – sentymentalnego (park arkadyjski), romantycznego i naturalistycznego [Ciołek 1978]. Duże znaczenie w kształtowaniu ich formy przestrzennej odegrał poemat Jacques’a Delille’a „Les Jardins” (1782). Podobnie współpraca autora z wybitnymi polskimi osobistościami, jak Stanisław Trembecki, księżna Teresa Jabłonowska czy Izabela Czartoryska, doprowadziła do umieszczenia opisów założeń w Arkadii i Puławach obok innych europejskich ogrodów w kolejnym wydaniu „Les Jardins” [Ciołek 1978].

Jedną z głównych cech ogrodów powstających na terenie Polski było takie komponowanie perspektyw, widoków, by w jak największym stopniu eksponowały walory malarskie i krajobrazowe okolicy. Ważnym elementem był więc miejscowy krajobraz z jego szatą roślinną. Na tę kwestię w swoich publikacjach zwracali uwagę Izabela Czartoryska (*Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów*, 1805) i Franciszek K. Giżycki (*O przyzdabianiu siedlisk wiejskich*, 1827). Autorzy wskazywali na zależność kształtowania ogrodów od warunków terenu oraz otoczenia. Pojawiły się rozwiązania o charakterze rodzimym, związane z miejscowym środowiskiem przyrodniczym, tradycją oraz zawierające akcenty patriotyczne i o skromniejszym programie budowlano-rzeźbiarskim.

WZROST ŚWIADOMOŚCI EKOLOGICZNEJ A OGRÓD NATURALISTYCZNY

XIX w. to wzrastająca świadomość ekologiczna społeczeństwa i wzmagający się ruch ochrony przyrody. Rewolucja przemysłowa, ekspansja urbanistyczna, gwałtowny wzrost liczby ludności doprowadziły do zmian w przestrzeni krajobrazu miasta. Zaczęto poszukiwać form w kreowaniu ogrodów. Podstawową

kwestią w ich tworzeniu było odwzorowywanie zbiorowisk roślinnych, kształtowanie ich wzajemnych relacji, a także takie modelowanie terenu, które nie wskazywałoby na działalność człowieka [Siewniak i Mitkowska 1998].

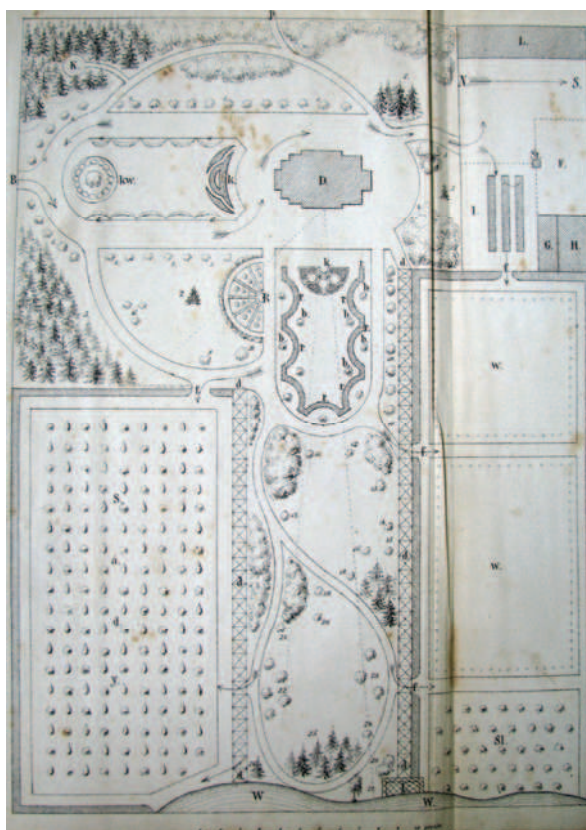
Rozwój nowej myśli twórczej sprawił, iż w ogrodach ograniczono występowanie artefaktów, upraszczano wygląd budynków i rzeźb, budowle pojawiały się w miejscach z pięknym widokiem. Naturę naśladowano poprzez wprowadzanie do ogrodu swobodnych grup drzew, gajów, kęp, malowniczych form soliterowych, często pochodzenia obcego, by najlepiej przedstawić ich oryginalny pokrój. Nieodzownym elementem były także strumienie i stawy z wyspami.

Bardzo silnie rozwijają się w tym czasie tendencje naukowe, przyrodnicze, dendrologiczne. W arboretach i ogrodach botanicznych gromadzone są gatunki rodzime i obce. Jednocześnie rozwój nauk botanicznych przyczynia się do wzbogacenia form roślinnych w ogrodzie. W obszar parków wpisywane są – zgodnie z zasadami estetyki i plastyki projektowania – ogrody specjalistyczne, rodzajowe, „grupy środowiskowe” prezentujące kolekcje roślin typowych dla danego środowiska przyrodniczego, np. rośliny wymagające kwaśnego podłoża czy pochodzące ze stanowisk bagiennych. Coraz chętniej i liczniej sadi się nowe gatunki drzew i krzewów pochodzące z Azji czy Ameryki Północnej, jak np. rododendrony, azalie, pacioreczniki, kamelie, wiciokrzewy, jaśminy. Wprowadzane do ogrodu rośliny obce, egzotyczne były również formą odpowiedzi na zarzuty neoplatoników, którzy twierdzili, że: „skoro ogród naśladuje naturę i nie można go od niej odróżnić, to jest naturą, a jeżeli tak, to nie może być równocześnie dziełem sztuki” [Rozmarynowska 2011]. Stopniowo także powróciły do ogrodów formy geometryczne (ryc. 1), sytuowane w pobliżu budynków: kwietniki dywanowe, arabeski, ozdoby kwiatowe, które miały łączyć wnętrze domu z ogrodem.

W Polsce wybitnym teoretykiem i planistą w zakresie ogrodów naturalistycznych był Edmund Jankowski (1849–1938). W swojej książce *Ogród przy dworze wiejskim* pisał o zasadach, jakimi właściciel powinien kierować się, tworząc ogród:

Wybrać z przyrody to co jest najpiękniejszego, sprowadzić do rozmiarów dających się zmieścić w szczupłych ramach, naśladować tak umiejętnie rzeczywistość, aby sztuka przypominała naturę, nie kłamiąc – jest to stworzyć ogród strojny, który gdy jest małych wymiarów – spacerowym zwiemy, gdy zaś wielkie przybiera rozmiary – nadajemy mu nazwę parku. Park ze swymi obszernymi widokami, z łąkami i gajami, z wielkimi wodami, skałami i budowlami jest naśladowaniem natury na wielką skalę, albo raczej biorąc ściśle, sam jest częścią przyrodzonego krajobrazu, umiejętnie do otoczenia przystosowaną [Jankowski 1888].

Myślą przewodnią ogrodów naturalistycznych było eksponowanie różnorodności gatunków i odmian drzew, krzewów i roślin zielnych w ogrodzie o naturalnie ukształtowanym terenie, o swobodnych układach wodnych oraz wciąganie w obręb perspektyw ogrodowych dużych przestrzeni okolicznych krajobrazów.

Ryc. 1. Projekt koncepcyjny parku naturalistycznego Edmunda Jankowskiego. Źródło: E. Jankowski 1888

Fig. 1. Conceptual design of the naturalist park by Edmund Jankowski. Source: E. Jankowski 1888

OGRÓD NATURALNY I TEORIA WILLIAMA ROBINSONA

W drugiej połowie XIX w. prawdziwie rewolucyjne wizje kształtowania ogrodów, które miały zbliżyć do natury, przedstawił William Robinson (1838–1935) w swojej publikacji *The Wild Garden* (1870) [Hobhouse 2005, Majdecki 2008]. Autor zaproponował inne spojrzenie na ogród i ogrodnictwo. Jego nowatorskie rozwiązania opierały się na wykorzystaniu w ogrodzie, parku samowystarczalnych i samoodtwarzających się grup roślin. Zwracał uwagę zarówno na dziko rosnące gatunki rodzime, jak i uprawne, a także na rośliny obcego pochodzenia charakteryzujące się odpornością na warunki klimatyczne danego miejsca. Robinson zalecał naśladowanie natury w ogrodzie poprzez rozmieszczenie roślin zgodnie z ich stanowiskiem rodzimym. Ta koncepcja ogrodów naturalnych, nazywanych przez niego „dzikimi”, była świadectwem nowej świadomości

ści wymagań roślin. Przyczyniła się do popularyzacji stylu i ogrodnictwa naturalnego. Współcześni Robinsonowi ogrodnicy, m.in. Gertrude Jekyll czy Karl Foerster, rozwinęli i udoskonalili jego teorię, wprowadzając metody, dzięki którym w ogrodzie odnaleźć można *genius loci* w postawie ekologicznej. W myśl idei „naturalizmu” tworzone takie układy, w których bujna roślinność we wzajemnych relacjach międzygatunkowych tworzyła biotopy, całe systemy ekologiczne. W ogrodach „dzikich” ważniejsze stało się współdziałanie z naturą niż narzucenie konkretnego stylu. Sadzono, „mieszając” rozmaite grupy roślin – drzewa, krzewy, byliny – pochodzące z różnych zakątków świata, ale rosnące w podobnych warunkach.

Indywidualnie dostosowane rośliny powinny zostać poznane pod względem upodobań, wymaganych warunków, ulistnienia i kolorów, tak aby uzyskać piękny efekt [Gawryszewska 2011].

W Stanach Zjednoczonych Jens Jensen (1860–1950) propagator naturalizmu w kształtowaniu krajobrazów, zwracał uwagę na ochronę dziedzictwa danego miejsca, na jego unikatowy charakter. W swoich projektach, które podkreślały ducha otaczającej przyrody, starał się wprowadzać ekologicznie dopasowane rośliny do danego siedliska [Hobhouse 2005].

Wszyscy twórcy ogrodów naturalnych zalecali współdziałanie przyrody w ogrodzie, sposób rozmieszczania i zmianę techniki sadzenia roślin. Zwracali również uwagę na ochronę gatunków w ich charakterystycznych siedliskach. Te poglądy przyczyniły się do powstania parków środowiskowych, czyli tzw. he-empark, wywodzących się z Holandii, w których wykorzystywane są wszystkie rośliny, które są w stanie przetrwać w danym środowisku klimatyczno-glebowym [Siewniak i Mitkowska 1998]. Często nowe układy były próbą odwzorowania okolic, otoczenia, kopiowaniem dzikich zbiorowisk roślinnych, zwłaszcza rodzimych, a także ich ochroną.

EKOLOGIA W OGRODZIE

Wiek XX wnosi nowe nurty w projektowaniu terenów zieleni, w których coraz silniej akcentowana jest ich rola ekologiczna i wartości przyrodnicze. Obok funkcji dekoracyjnej i rekreacyjnej ważne stają się biotyczne czy środowiskotwórcze. Szczyt Ziemi w Rio de Janeiro (rok 1992) w znacznej mierze odwrócił uwagę projektantów od wcześniejszych poszukiwań konceptualnych i zwrócił ją na ochronę bioróżnorodności biologicznej.

Współcześni twórcy, planiści, architekci krajobrazu, ale także botanicy wyznaczają priorytety przy kształtowaniu różnego typu zieleni publicznej i prywatnej. Powstają ogrody utrzymane w duchu zrównoważonego rozwoju. Ogrody, które bazują na procesach naturalnych, gdzie można zapewnić miejsce trwałego przebywania faunie i w których preferowane są formy, materiał i technologie rodzime. Jednym z przykładów jest odzyskiwanie nieużytków, transformacja

terenów zdegradowanych – przemysłowych, zniszczonych. W kształtowaniu takich przestrzeni ważne jest zachowanie rdzennych zespołów i gatunków roślin, sukcesji naturalnej, wykorzystanie naturalnych walorów terenu. Obszary zagospodarowywane w nowym duchu są traktowane jak „wyspy ekologiczne” związane nie tylko z przestrzenią miasta, jak park w Berlinie na terenie dawnej stacji kolejowej Schrönerberg, ale także te poza jego granicami, np. jako zadrzewienia śródpolne [Siewniak i Mitkowska 1998]. W tych cennych enklawach przyrody dominują spontaniczne zbiorowiska roślinne, głównie synantropijne [Haladyn 1999].

Innym nurtem projektowania ekologicznego jest wykorzystywanie gatunków ze zbiorowisk półnaturalnych i synantropijnych: w mieście na rabatach, kwietnikach, trawnikach ekologicznych czy łąkach kwietnych [Haber i Urbański 2005]. Szczególnie korzystna jest obecność tego typu trawników i łąk przy trasach komunikacyjnych, w przestrzeniach osiedla mieszkaniowego, na zieleńcach czy skwerach. Te formy o dużym zróżnicowaniu gatunkowym charakteryzują się zmiennością wyglądu przez cały sezon, kojarzone są z naturalnością, z enklawą „dzikiej” przyrody. Poza tym są źródłem pokarmu i środowiskiem życia zwierząt [Mędrzycki 2007], miejscem edukacji ekologicznej młodzieży. Takie rozwiązania mogą pojawiać się tam, gdzie nie ma miejsca na prawdziwy ogród [Bogdanowski 2001].

Ciekawą i od blisko 20 lat coraz bardziej popularną alternatywą ekologiczną stają się zielone dachy, zarówno ekstensywne, jak i intensywne. Pozwalają odzyskać utraconą pod miejską zabudowę powierzchnię biologicznie czynną. Roślinność na tych konstrukcjach pełni rolę ekosystemu dla wielu gatunków owadów i ptaków, wśród których na szczególną uwagę zasługują owady pszczołowe [Giedych 2010, Piątek-Kozuchowska 2010]. W nasadzeniach spotykane są głównie trawy, byliny, krzewy. Przy systemach ekstensywnych proponowane są gotowe maty z gatunkami rozchodników i rojników, mieszanki roślin łąkowych czy rośliny segetalne. Technologia zielonych dachów przynosi wiele korzyści ekologicznych oraz ekonomicznych. W ostatnich latach coraz większą uwagę przywiązuje się do racjonalnego gospodarowania wodą opadową [Łomotowski, 2008]. Konstrukcje ogrodów ekstensywnych pozwalają na magazynowanie przez profile glebowe dużej ilości wody opadowej, którą następnie odzyskują rośliny. Ogromne znaczenie ma retencyjna funkcja ogrodów ekstensywnych. W przypadku gwałtownych i intensywnych opadów zielony dach nie tylko zatrzymuje wodę, ale spowalnia tempo jej spływu, co w konsekwencji pomaga uniknąć przepełnienia kanałów ściekowych i pozwala zapobiec ulicznym podtopieniom [Pachulski i Cuman 1999, Markiewicz 2006, Polańska i Piskorek 2010]. Innym rozwiązaniem powoli wkraczającym w przestrzeń miasta jest ogród wertykalny zakładany na elewacjach budowli. Te konstrukcje wzbogacają miejski system zieleni i obok układów konwencjonalnych zwiększają powierzchnie czynne biologicznie.

Ekologiczny ogród stał się więc nie tylko formalnym wymogiem kształtowania przestrzeni, ale także sposobem na życie. Niepokojące obserwacje ekopsy-

chologii świadczą o tym, że społeczeństwo XX i XXI w. oddaliło się od natury bardziej niż kiedykolwiek. Ważny stał się powrót do sprawdzonych już metod i poszukiwanie nowych rozwiązań ekologicznych [Wines 2008, Komorowska 2010].

Szeroki wachlarz nauk, jakimi obecnie musi posługiwać się projektant, architekt krajobrazu, prowadzi do tworzenia dzieł „ekologicznej etyki sztuki ogrodowej” [Hobhouse 2005]. Wielu współczesnych twórców wykorzystuje naturalny potencjał roślin w sposób nowatorski. Pokazują jak ważne jest zastosowanie nawet w przydomowych terenach zieleni zasad zrównoważonego rozwoju i estetyki, wykorzystując gatunki rodzime, a także ruderalne. Aranżują przestrzeń w taki sposób, aby wydobyć naturalne piękno roślin i zbudować nastrój w ogrodzie [Zachariasz 2006].

PODSUMOWANIE

Archetypem wszystkich ogrodów jest krajobraz naturalny. Jest on niezmiennym wzorcem stosowanym od wieków. Przełom XIX i XX w. stał się okresem wzrostu świadomości społeczeństwa dostrzegającego i podejmującego przeciwdziałania degradacji środowiska przyrodniczego. Ogrody, parki ulegają przeobrażeniom. Nowe kierunki, nurty, innowacyjne teorie na temat projektowania krajobrazu prowadzą do przeobrażeń formy nowo tworzonych założeń ogrodowych. Ważnym elementem twórczym planisty pozostaje zrozumienie i szacunek dla przyrody, wykorzystanie naturalnych siedlisk, współpraca z istniejącym krajobrazem, a nie jego niszczenie. Nowego znaczenia nabiera rada Aleksandra Pope’a, poety angielskiego Oświecenia: „brać pod uwagę ducha miejsca” [Hobhouse 2005].

PIŚMIENNICTWO

- Bogdanowski J., 2001. *Trawnik czy „łąka kwietna”?* Aura 5, 34–35.
- Ciołek G., 1978. *Ogrody polskie*. Wyd. Arkady, Warszawa, ss. 296.
- Gawryszewska B.J., 2011. *Ogród za oknem – w zgodzie z naturą*. [w:] *Ogród za oknem*, red. B.J. Gawryszewska, Wyd. Sztuka Ogrodu Sztuka Krajobrazu, Warszawa, 16–27.
- Gąsiorowski M., 2010. *Filtry roślinne oczyszczające wodę*. Zielen Miejska 7–8, 60–62.
- Giedych R., 2010. *Oblicza powierzchni biologicznie czynnej*. Zielen Miejska 7–8, 68–69.
- Haber Z., Urbański P., 2005. *Kształtowanie terenów zieleni z elementami ekologii*. AR, Poznań.
- Haladyn K., 1999. *Ekologiczne aspekty zagospodarowania wybranych elementów środowiska na terenach zurbanizowanych*. [w:] *Kształtowanie przestrzeni zurbanizowanej w myśl zasad ekorozwoju*. Polski Klub Ekologiczny, Wrocław, 193–206.
- Hobhouse P., 2005. *Historia ogrodów*. Wyd. Arkady, Warszawa, ss. 468.
- Jankowski E., 1888 *Ogród przy dworze wiejskim*. t. 2. Warszawa.
- Komorowska A., 2010. *Retencja wody a architektura*. Zielen Miejska 7–8, 38–40.
- Lichaczow D., 1991. *Poezja ogrodów*. Wyd. Ossolińskich.

- Łomotowski J. (red.), 2008. *Problemy zagospodarowania wód opadowych*. Wyd. Siedel-Przywecki, Wrocław.
- Majdecki L., 2008. *Historia ogrodów*. t. 2. Wyd. PWN, Warszawa, ss. 492.
- Markiewicz P., 2006. *Budownictwo ogólne dla architektów*. Archi-Plus, Kraków, ss. 480.
- Mędrzycki P., 2007. *Roślinność ruderalna w mieście*. Przegląd Komunalny 9, 62–63.
- Pachulski Z., Cuman T., 1999. *Zielone dachy*. Ogrody, Ogródki, Zieleńce 7, 33–43.
- Piątek-Kożuchowska E., 2010. *Dach zielony jako teren biologicznie czynny*. Dachy Zielone 1, 44–45.
- Polańska I., Piskorek M., 2010. *Zielone Dachy w walce z lokalnymi podtopieniami*. Zieleń Miejska 11, 38–39.
- Rozmarynowska K., 2011. *Ogrody odchodzące...?*. Wyd. słowo/obraz terytoria sp. z o.o., Gdańsk, ss. 369.
- Siewniak M., Mitkowska A., 1998. *Tezaurus sztuki ogrodowej*. Ofic. Wyd. Rytm, Warszawa, ss. 352.
- Ustawa o ochronie przyrody z dn. 30 kwietnia 2004. Dz.U. 2004 nr 92, poz. 880.
- Wines J., 2008. *Zielona architektura*. Taschen/TMC Art, Kolonia, ss. 240.
- Zachariasz A., 2006. *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*. Seria Architektura. Polit. Krakowska im. Tadeusz Kościuszki, Kraków, s. 204.

LANDSCAPE GARDENS, NATURALISTIC OR ECOLOGICAL

Abstract: Landscape garden, naturalistic or ecological. All three kinds are inspired by destruction and regeneration that comes with the cycle of nature. Landscape garden is a gardening style which emerged in 18th century in England under influence of poets, publicists, and philosophers of the time. Their different view on landscape resulted in taking garden as a piece of art, a picturesque and vivid painting, a true copy of nature. Urban expansion and industrial development made people more conscious of environmental threats. An attention has been turned to preservation of landscape, species, and wild, indigenous plants. World of nature became an inspiration for creating “gardens of nature”. Since 19th century the idea of natural park (also called ecological) has been related with creation of space, where ecological issues could be solved, and the bond between human and nature might be tighten.

Key words: landscape park, naturalist park, natural garden, organic garden